

розробленими маршрутами до доступних практично всім середньостатистичним жителям нашої країни автобусних турів по Європі.

Найбільш популярними, за словами менеджерів турфірм, залишаються тури в екзотичні куточки світу, такі як Бали, Мальдіви, Домінікана, Шрі-Ланка, Таїланд. Як відзначають експерти, вплив кризи на даний момент не відчувається, українці все більше вибирають екзотичні країни, незвідані маршрути, чому сприяє також зниження вартості послуг у деяких країнах та збільшення кількості чартерних авіарейсів. Також не меншою популярністю серед нестандартних турів користуються спортивні тури, зокрема дайверські, подорожі на мотоциклах і велосипедах.

Як відомо, фактор сезонності – ключовий при виборі туристичних послуг. Якщо восени та навесні туристи все частіше обирають саме Європу, то в зимовий сезон туроператори очікують найбільшу популярність гірськолижних і новорічних турів: Австрії, Фінляндії, Чехії, оскільки це доступно, цікаво і, в результаті, набагато дешевше, ніж відпочинок в нашій країні.

Що стосується внутрішнього туризму в Україні, то, варто відзначити, що відсутність достатньої кількості цікавих екскурсійних маршрутів вже сьогодні стримує його розвиток. За даними Державної служби туризму і курортів, зараз розроблених красназвничих програм залишилося не більше 1,5 тис. Однак при цьому більшість з них існує лише на папері. Список найбільш масових туристичних центрів залишається вкрай обмеженим.

Стимує внутрішній туризм і якість послуг та їх вартість, яка на порядок вище, ніж за кордоном. Так, якщо і є бажання відпочити в Україні, то в деяких випадках турфірма навіть відмовляють клієнтів, оскільки нинішня вартість путівок не відповідає відповідному рівню якості послуг.

Але якщо в екскурсійному туризмі є хоч якась можливість організувати не тільки пізнавальний, але і якісний відпочинок, то у випадку з активним туризмом все набагато складніше. Зараз все більше популярним стає рафтинг. В Україні для сплавів придатне досить річок - Черемош, Дністер, Південний Буг та ін. Але стримує відсутність інфраструктури - водних станцій з кемпінгами і ресторанами, прокатом спорядження, як в інших країнах.

У цілому експерти відзначають поступове становлення ринку туристичних послуг в Україну, у зв'язку зі стабілізацією соціально-економічної ситуації в країні та покращенням добробуту населення. Крім того, відзначають туристичний потенціал України як для активного відпочинку (гірськолижні курорти, рафтинг), так і для спокійного відпочинку біля моря.

Таким чином, ситуація, що склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає активного пошуку засобів подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту, із забезпеченням необхідної його якості. Саме від того, яким шляхом піде зараз розвиток туристичної галузі, залежить все її майбутнє зокрема та майбутнє економіки, а, отже, і життя України в цілому.

А.І. Усіна, канд. техн. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні в умовах ринкових відносин у туризмі велике практичне значення набувають дані про видовий розподіл відпочинку в споживчому попиті туристів. З урахуванням цих особливостей організатори туристської діяльності прагнуть обґрунтовано позиціонувати свою спеціалізацію, а в системі керування більш ефективно проводять політику розробки нових напрямків.

При виборі нового напрямку діяльності слід враховувати три основні фактори в подальшій організації роботи туристичних підприємств:

1. Середні дані по цільовому й видовому розподілу туристів за 2005-2009 рр. свідчать про те, що понад 57% обслугованих туристів обирають «простий» відпочинок; понад 14% – ділову поїздку; понад 10% – відпочинок і лікування; понад 8% – спортивний туризм; більше 7% – відвідування конференцій; до 6% – санаторно-курортне лікування. Тобто, як бачимо, споживчий попит на відпочинок і діловий туризм поступово зменшується, пороте спостерігається стійка тенденція до зростання санаторно-курортного лікування та поєднання відпочинку і лікування (зростання з 1,12% до 12% за аналізовані роки).

2. Значна перевага серед обслугованих клієнтів припадає на жінок порівняно з чоловіками. Дана закономірність простежується практично за всіма видами туризму. Перевага серед туристів жінок обумовлює розробку відповідних турпродуктів, що передбачають підвищений сервіс, більш тактовне обслуговування, кращий інтер'єр, більш вишукане меню в закладах ресторанного господарства, забезпечення повної особистої безпеки й схоронності майна, наявність додаткових специфічних послуг (косметичні салони, перукарні) тощо.

3. В цілому по всім країнам світу спостерігається тенденція споживання дорогих, але короткострокових турів, або навіть уїк-енд у якому-небудь екзотичному місці. Причина цього явища в тому, що ділові люди, люди, які мають власний бізнес, віддають перевагу спокійному й розмірному відпочинку протягом двох-трьох днів з повним пансіоном і широким набором оздоровчих і розважальних заходів ніж двотижневому екскурсійному турові за причини неможливості надовго залишити місце роботи.

Сьогодні в Україні знаходиться в початковій стадії формування так званого «СПА-туризму», що органічно

поєднує елементи оздоровчої практики й прикладної естетики, бо «Sanus per Aqua» (SPA, СПА) значить «здоров'я через воду».

За міжнародним визначенням СПА це професійно організований простір для відновлення п'яти сфер життя людини: здоров'я фізичного, емоційного, душевного, творчого потенціалу і здорових відносин між людьми, в тому числі за допомогою водних процедур.

Постійні витрати з організації СПА-напрямку складаються з: витрат на заробітну плату менеджеру за даним напрямом; оренди офісу (якщо є необхідність); витрат на просування нового напрямку; адміністративних витрат.

Водночас можна виділити переваги для туристських організацій, що надаватимуть послуги СПА-туризму: підвищення іміджу; розширення асортименту послуг залучення нових клієнтів; збільшення кількості постійних клієнтів; погіршення екологічного стану і пов'язані з цим ризики захворювань, зниження імунітету; прискорення темпу життя, стреси, необхідність в релаксації; зростання рівня доходів громадян.

Переваги для споживачів СПА-турів: можливість провести свій вільний час з користю для душі та тіла додаткові послуги без додаткової плати; широкий асортимент послуг в одному місці; економія часу; розслаблення після стресового навантаження; висока вартість послуг.

Також можна виділити фактори, що стримують його розвиток: нестача часу; важкість в організації; великі інвестиції; високі вимоги до професіоналізму кадрів.

Як бачимо, для поліпшення своєї ринкової позиції, найкращого задоволення запитів обслугованого сегменту користувачів тур-операторам необхідно розробляти спеціалізовані тури рекреаційно-оздоровчого спрямування та тури незначної тривалості з використанням висококомфортних і висококатегорійних засобів розміщення.

На сьогоднішній день таким запитам відповідає новомодний туристський напрям – СПА-туризм.

Тому, для туроператорів пропонується зайняти власну нішу і зосередитися на розробці суто СПА-турів з організацією трансферів і транспортного обслуговування туристів.

Це також може бути гарним доповненням до фінансово-економічної діяльності туристських операторів. Для завойовування більшого сегменту необхідно зосередитися на охопленні двох фокус-груп – люди середнього віку (40-50 років), які бажають пройти курс процедур, що омолоджують, і молоді бізнесмени й топ-менеджери, які хочуть відновити сили.

В.І. Федак, асист. (ХДУХТ, Харків)

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Екологічний туризм сьогодні - це один з найбільш динамічно розвиваючихся напрямків міжнародного туризму. В останні роки чисельність екотуристів зростає з середньорічним темпом 10...12% Головною причиною такого великого інтересу до екологічного туризму є стійке та швидке погіршення якості навколишнього середовища, а також значно зросла останнім часом екологічна свідомість людей. Актуальність такого виду туризму полягає в тому, що екотуризм, як не якій інший несе в собі великий екопросвітницький і рекреаційний потенціал. Задача що стоїть перед кожною державою полягає в тому, щоб якнайбільш раціонально і ефективно використовувати його в природоохоронних цілях. Незважаючи на зростаючу популярність екологічного туризму, його частка у світовому обороті туристичного капіталу по оцінках експертів ВТО складає поки близько 7% і не більш 10% чи близько 35-40 млрд доларів США. Значною мірою це порозумівається вміло керованим поведінням масового споживача стандартних туристських послуг, споживача, що трохи побоюється епітета «екологічний» і єднального з цим епітетом представлення про винятково некомфортабельні умови відпочинку. От чому ВТО воліє пропагувати і використовувати термін «стійкий туризм», вкладаючи в нього зміст, дуже близький концепціям екотуризму.

Туристів, прихильних до екологічних форм подорожей і відпочинку, можна зустріти всюди - в Антарктиді і Канаді, у США, у всіх країнах Західної Європи, у Центральній і Південній Америці, в Африці, у Японії і Малайзії, на островах Маврикій і Фіджі, в Австралії (це світовий лідер екотуризму, тут існує навіть спеціальне урядове еколого-туристське відомство в ранзі міністерства). Звичайно ж метою екологічного туризму є прагнення до пізнання природних і культурних ландшафтів та формування екологічного світосприйняття, та треба пам'ятати, що в усьому світі туризм називається екологічним, коли він здійснюється на певних територіях природно-охоронного призначення, а найчастіше - в національних природних парках

Щорічно проводяться десятки симпозіумів і конференцій, присвячених екотуризму, проходять світові конгреси, що збирають сотні учасників - мандрівників і вчених, бізнесменів, політиків. Це також свідчить про важливість орієнтування нашої держави на розвиток екотуризму. З розвитком екологічного туризму, перетворенням його в суспільно значимий соціально-економічний феномен особливої актуальності набувають проблеми його ефективного регулювання. Під регулюванням розвитку екотуризму розуміється створення таких інструментів, які забезпечили б повну та ефективну координацію діяльності суб'єктів господарювання та реалізованих заходів на територіальному рівні. Координація та сприяння розвитку екотуризму в глобальному масштабі здійснюється за допомогою міжнародних організацій і фондів. Незважаючи на відносну "молодість",